

**T.C. İSTANBUL TİCARET
ÜNİVERSİTESİ**

**DIŞ TİCARET ENSTİTÜSÜ
WORKING PAPER SERIES**

Tartışma Metinleri

WPS NO/ 207 / 2019-03

**TÜRKİYE'DE DÖVİZ KURUNDAKİ ARTIŞLA MÜCADELE AMACIYLA
MEVDUAT FAİZ GELİRLERİ VE KAR PAYLARINA SAĞLANAN VERGİ
İNDİRİMLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME**

Seda GÖÇMENLER¹

¹Seda GÖÇMENLER, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Muhasebe ve Denetim Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi. bakis.seda@gmail.com

Özet

Türkiye ekonomisi 2018 yılından itibaren ekonomik açıdan bazı sorunlar yaşamaya başlamıştır. Ağustos ayında ise ABD ile Türkiye arasında ortaya çıkan siyasi kriz sonucunda döviz kurları hızla yükselme eğilimine girmiştir. Bu eğilim faiz oranları ve enflasyon oranını da yükseltmiştir. Ekonominin parasal yönünde ortaya çıkan bu istikrarsızlıklar reel sektöre de yansımaya başlamıştır. 2018 yılının üçüncü çeyreğinde ortaya çıkan daralma ve işsizlik artışı bu durumun bir göstergesidir. Bu sorunun daha büyük sorunlara yol açmaması için Ağustos ayının sonunda mevduat faiz gelirleri ile bazı kar paylarına 3 aylık süre ile vergi avantajları sağlanmıştır. Bu çalışmanın konusu döviz kurundaki artışla mücadele amacıyla getirilen bu vergi teşviklerinin kısa süreli etkilerinin analizidir.

Anahtar Kelime: Vergi İndirimi, Döviz kuru, Faiz geliri, Döviz krizi

Abstract

Turkish economy started to have some economic problems starting from 2018. In the August of the year 2018, exchange rates started to rise quickly as a result of the political crisis between USA and Turkey. These instabilities that arise in the monetary side of the economy started to be reflected in the real sector as well. The reduction in growth and the rise in unemployment rate that arise in the third quarter of 2018 are the indicators of this situation. At the end of August 2018, in order to impede this problem to cause greater problems, tax advantages on the interest income of deposits and some profit shares are provided for 3 months. The topic of this study is the analysis of the short-term impact of these tax incentives that are brought to struggle with the rises in the exchange rate.

Keywords: Tax Reduction, Exchange rate, Interest income, Currency crisis

Giriş

Uluslararası siyasi ve ekonomik istikrarsızlıkların da etkisiyle döviz kurları, faiz oranları ve enflasyon oranı yükselme eğilimine girmiştir. Bu sorunun daha büyük sorunlara yol açmaması için çalışma, üç ana başlıktan oluşmaktadır. Birinci olarak vergi teşvikleri ve finansal istikrara ilişkisi incelenecektir. İkinci olarak uygulamaya konulan vergi indirimlerine yer verilecektir. Üçüncü olarak söz konusu politikanın etkileri tartışılacaktır. Çalışma kısa bir sonuçla bitirilecektir.

1-GENEL OLARAK VERGİ TEŞVİKLERİ VE FİNANSAL İSTİKRAR

Ekonomik istikrarın sağlanmasında vergi politikalarının kullanılması belli başlı maliye politikalarından birisidir². Ekonomik istikrarın bir alt unsuru olan finansal istikrarın sağlanmasında da vergilerin bir araç olarak kullanıldığı gözlemlenmektedir. Özellikle

² Hüseyin Şen, İsa Sağbaş, **Vergi Teori ve Politikası**, Arıkan Yayınları, Gözden Geçirilmiş 3. Baskı, Ankara Ekim, 2017, s.327

durgunluk ortamlarında finansal istikrarın ve ekonomik dengenin sağlanması için vergi teşviklerinin kullanılabilme olanağı yüksektir³.

Vergi teşvikleri, kamu otoritesinin sosyal ekonomik ve mali amaçlarla sağlamış olduğu vergi muafiyet, istisna ve indirimlerini ifade etmektedir⁴. Bu teşvikler, özellikle ekonomik istikrarsızlıkların yaşandığı dönemlerde, ekonomiyi tekrar dengeye getirebilmekte için kısa ve uzun vadeli politikalar biçiminde uygulanmaktadır. Ekonominin durgunluğu veya krizi yaşadığı dönemlerde, ekonomiyi canlandırmak için belli sektöre veya finansal ürünlere vergi, indirimleri sağlanmaktadır.

Yabancı sermaye hareketlerinin serbest bırakıldığı günümüz ekonomik şartlarında, bir ülkede yaşanan herhangi bir siyasi ve ekonomik olumsuzluk, ülkeden yabancı sermaye çıkışına yol açmaktadır. Yabancı sermaye çıkışı, bir taraftan ülkedeki döviz miktarını azalttığı için döviz kurunun hızla yükselmesine ve fiili devalüasyona yol açmaktadır. Öte yandan yurt içindeki para miktarı azaldığı için faiz oranlarının yükselmesine yol açmaktadır. Her iki sorunun bir sonucu olarak reel sektörde kredi maliyetleri artmakta, tüketim azalmakta ve ekonomi durgunluğa doğru itilmektedir.

Finansal istikrarsızlıklar zaman içerisinde finansal krizlere dönüşebilmektedir. Finansal krizler, bankacılık krizleri, borsa krizleri ve döviz krizleri olarak sınıflandırılabilir⁵. Döviz krizleri, yurt içinden ani döviz çıkışlarının neden olduğu döviz kıtlığından kaynaklanmaktadır.

Ülkeler, yurtdışına ani para çıkışlarının neden olduğu istikrarsızlıkların ortadan kaldırılabilmesi için para ve maliye politikalarından oluşan politika araçlarına başvurabilmektedirler. Bu araçlardan birisi de para çıkışını hızlıca durdurabilecek veya tersine çevirebilecek finansal araçların getirilerine sağlanan vergi avantajlarıdır. Özellikle yurt içi bankalara ve finans kurumlarına yatırılan tasarrufların artırılıp uzun süre buralarda tutulmasını sağlamak için vadeye göre sağlanan getirilere vergi avantajları sağlanabilmektedir.

Türkiye’de 2018 yılının ikinci ve üçüncü çeyreklerinde yaşanan uluslararası ilişkilerden kaynaklı siyasi sorunların ekonomik istikrar üzerinde neden olduğu olumsuzlukları gidermek amacıyla benzer bir politika tercihi yapılmıştır.

2-DÖVİZ KURUNDAKİ ARTIŞLA MÜCADELE AMACIYLA UYGULANAN VERGİ İNDİRİMLERİ

1980 sonrasında Türkiye’de benimsenen dışa açık ekonomi politikasının bir bileşeni olarak döviz kurlarının belirlenmesi aşama aşama piyasa koşullarına bırakılmıştır. Bu politikaların devamı olarak 1989 yılında yabancı sermaye giriş çıkışları serbest bırakılmıştır. Böylelikle yurt içinde bir serbest döviz piyasası oluşmuş, sıcak para giriş çıkışına bağlı olarak döviz kuru piyasada belirlenir hale gelmiştir. Her ne kadar, Merkez Bankası döviz kuruna ilişkin dönemsel kur hedefleri belirlese de ve gerektiğinde rezervlerindeki döviz sokunu kullanarak kur dalgalanmalarını dengelemeye çalışsa da döviz kurunun ana belirleyicisi sıcak para

³ Abdurrahman Akdoğan, **Kamu Maliyesi**, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 13.Baskı, s.479

⁴ Güzide Tatar Candan, Volkan Yurdadoğ, **Türkiye’de Maliye Politikası Aracı Olarak Vergi Teşvik Politikaları**, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 27, Mayıs 2017, s.163

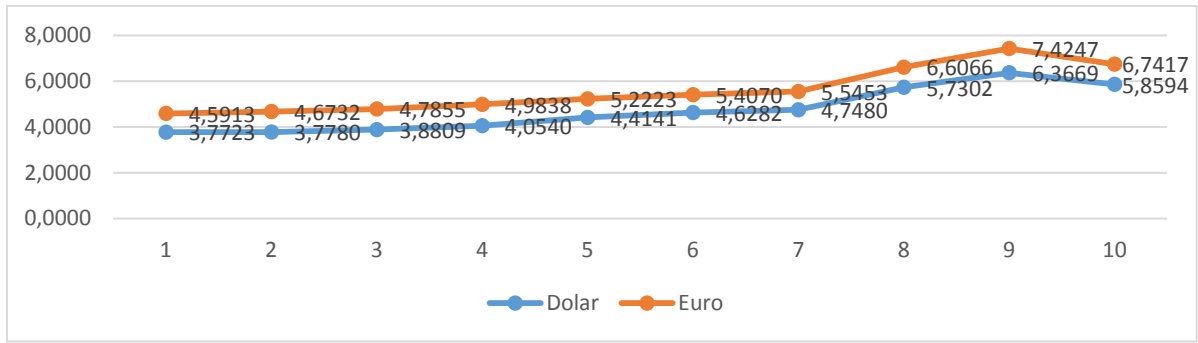
⁵ Hilmi Ünsal, **Küresel Finansal Kriz Sürecinde Uygulanan Vergi Politikaları ve Türkiye Uygulaması Açısından Bir Değerlendirme**, Kriz, Disiplinler arası Bir İnceleme, Editörler, Serpil Ağçakaya, Bilge Afşar, Süleyman Öğreççi, Ekin Basım Yayım Dağıtım, 2016, s.330

hareketleri olmuştur. 1994 yılında ve 2001 yılında yaşanan mali krizlerin döviz çıkışına bağlı olarak oluşan krizler olması bu olgunun en bariz göstergeleridir. 2008 yılında yaşanan global kriz de de bu olgu gözlemlenmiştir⁶.

2018 yılı dünyada siyasi ve ekonomik darboğazların ve istikrarsızlıkların yaşandığı bir yıl olmuştur. Türkiye ekonomisi, hem bu istikrarsızlıklardan hem de Türkiye ile ABD arasındaki ilişkilerden kaynaklı olarak döviz kuru, faiz oranları ve enflasyon açısından istikrarsızlıklar yaşamıştır.

Türkiye’de 2018 yılının ilk aylarında döviz kuru hafif bir yükseliş sergilerken özellikle 6. aydan itibaren hızlı bir yükselişe geçmiştir. Bu yükselişin temelinde ABD ile yaşanan bir siyasi kriz yatmaktadır. Tablo 1’den döviz kurunun seyri net bir şekilde izlenmektedir. Yaşanan siyasi krizle beraber bir yandan ülkeden çıkan döviz miktarı öte yandan oluşan kur riski döviz kurunun hızla yükselmesine sebebiyet vermiştir.

Tablo 1: Türkiye’de 2018 Boyunca Döviz Kurunun Seyri

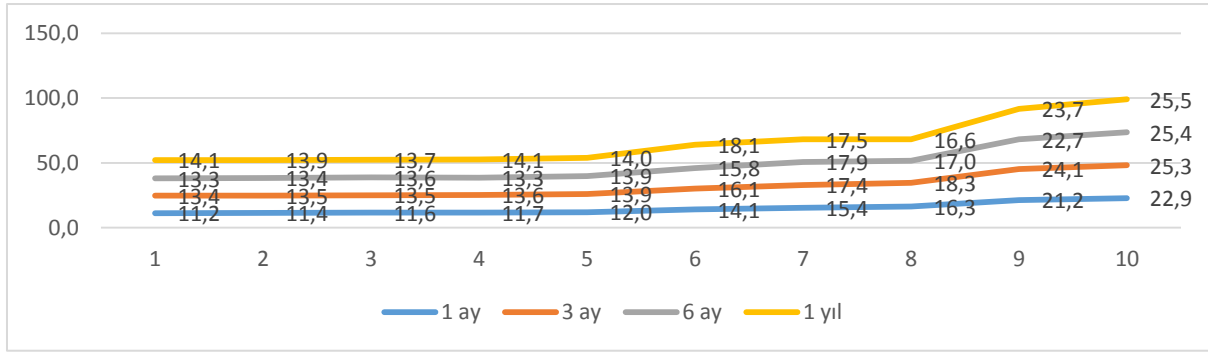

Kaynak: <http://www.sbb.gov.tr/temel-ekonomik-gostergeler/#1539970123300-b0aebfc4-3e3b>, adlı adresten alınan verilerle tarafımızdan oluşturulmuştur.

Döviz kurundaki bu yükseliş, faiz oranlarının da hızlıca yükselmesine neden olmuştur. Tablo 2’den bu durum net bir şekilde izlenmektedir. Tasarruf mevduatı faiz oranları 5. aya kadar yatay bir seyir izlerken beşinci aydan sonra hafifi bir yükseliş sergilemiş, sekizinci aydan itibaren ise hızlı bir artış göstermiştir. Tablo dikkatlice incelendiğinde üç ay vadeli hesapların faiz oranlarının diğerlerinden daha yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Ancak son ay itibariyle 1 yıl vadeli hesapların faiz oranlarının diğerlerinden yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Yaklaşık on aylık bir süreçte faiz oranlarının %11’lerden %25’lere yükselmiştir.

Tablo 2: Türkiye’de 2018 Boyunca Tasarruf Mevduatı Faiz Oranlarının Seyri

⁶ Serpil Ağcakaya, Ökkeş Yücel, **Küresel Ekonomik Krizlere Panoromik Yaklaşım**, Kriz, Disiplinler arası Bir İnceleme, Editörler, Serpil Ağcakaya, Bilge Afşar, Süleyman Ögreci, Ekin Basım Yayım Dağıtım, 2016, s.106-107

Kaynak: <http://www.sbb.gov.tr/temel-ekonomik-gostergeler/#1539970123300-b0aebfc4-3e3b>, adlı adresten alınan verilerle tarafımızdan oluşturulmuştur.

Bir yandan döviz kurundaki bu yükselişi durdurmak için bir yandan da uzun vadeli tasarrufları artırmak için çeşitli önemler alınmıştır. Bunlardan birisi de TL ve Döviz Cinsi mevduat faiz gelirleri ile kar paylarına sağlanan vergi indirimleridir. Bu uygulama ile ayrıca yurt için tasarrufların yabancı paradan yerli paraya transferini sağlamak amacı da güdülmüştür.

30 Ağustos 2018 tarihinde yayımlanan 53 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı'yla, mevduat faiz gelirleri ile katılım bankacılığı kar payları üzerinden yapılan vergi kesintilerine ilişkin yeni bir düzenleme yapılmıştır. Düzenleme özetle aşağıdaki tabloda yer aldığı biçimdedir.

Vade	Vadesiz Ve 6 Aya Kadar Vadeli(6 ay Dâhil)	Vadesi 1 Yıla Kadar(1 Yıl Dâhil)	Vadesi Bir Yılın Üstü
Döviz tevdiat hesabı faiz gelirleri	%20	%16	%13
Katılım bankacılığı Döviz hesabı kar payı	%20	%16	%13
TL cinsi Mevduat faiz gelirleri	%5	%3	%0
TL cinsi Katılım bankacılığı kar payları	%5	%3	%0

Uygulama Cumhurbaşkanlığı Kararı'nın yayımlandığı 30.09.2018 tarihinden itibaren üç ay içinde açılan veya yenilenen hesapları için geçerlidir. Bu durumda 30 Kasım 2018 tarihine kadar açılan vadesiz ve özel cari hesaplara ve söz konusu tarihe kadar açılan veya vadesi yenilenen vadeli hesaplara ödenecek faiz ve kar paylarına uygulanacaktır.

Bu düzenlemeden önce bahse konu menkul sermaye unsurlarının getirisi üzerinde vadeye bakılmaksızın %10 vergi kesintisi yapılmakta idi. Bu düzenlemeyle menkul sermaye unsurunun türüne ve getirisine göre farklı stopaj oranları benimsenmiştir. Ana hatlarıyla incelendiğinde tabloda yer alan düzenlemeler şu alt başlıklarda toplanabilir;

- Döviz tevdiat hesaplarının faiz gelirlerinin vergi kesintisi artırılmıştır. Bu politikanın nedeni, döviz tevdiat hesaplarının tercih edilmesini azaltarak döviz talebi düşürmektir.
- TL cinsinden mevduat faizleri ile kar paylarının vergi kesintileri azaltılmıştır. Hatta vadesi bir yılı aşanlarda vergi sıfırlanmıştır. Bu politikanın nedeni tasarruf sahiplerinin

TL cinsinden hesap açtırmalarını teşvik ederek yerli paraya yönelime zemin hazırlamaktır.

- Her üç menkul kıymet türü için de vade uzadıkça vergi oranının azaltıldığı anlaşılmaktadır. Böylelikle parasal spekülasyonun azaltılması ve uzun vadeli tasarrufların artırılması amaçlanmıştır.

3- DÖVİZ KURUNDAKİ ARTIŞLA MÜCADELE AMACIYLA UYGULANAN VERGİ İNDİRİMLERİNİN ETKİLERİ

Bir üst başlıkta da belirtildiği üzere döviz kurundaki artışla mücadele için yürürlüğe konulan vergi indirimleri üç ayı kapsayacak şekilde, eylül-ekim-kasım ayında açılan hesaplara sağlanan bir vergi avantajı niteliğindedir. Bu vergi avantajından beklenen amaç, bireysel ve kurumsal tasarrufları TL cinsinden mevduata ve katılım bankacılığı hesaplarına yönlendirmektir. Bu yöneltimle beraber bir taraftan dövize olan talebi azaltmak bir taraftan da spekülasyonu önlemek hedeflenmektedir. Böylelikle döviz kurundaki yükselme yönündeki baskının azaltılması sağlanacaktır.

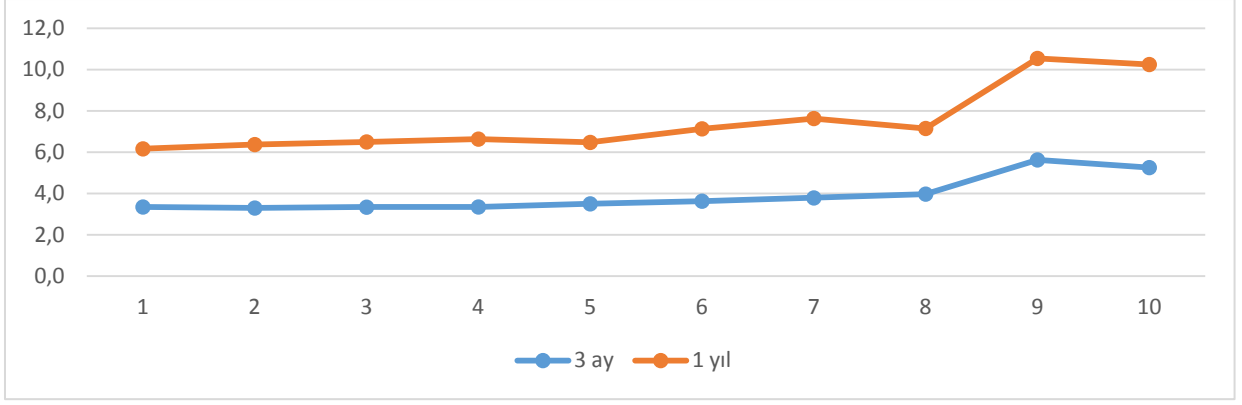
Uygulanan politikanın etkileri sırasıyla; döviz kurları, faiz oranları, TL ve döviz cinsinden mevduat hesapları üzerindeki etkiler biçiminde incelenebilir.

Öncelikle döviz kurları üzerindeki etkisine bakıldığında Tablo 1’den de gözlenebileceği üzere döviz kurlarının eylül ayından itibaren düşüşe geçtiği gözlemlenmektedir. Bu düşüşte sağlanan vergi indirimlerinin önemli bir payı vardır.

Konuya faiz oranları açısından bakıldığında ise faiz oranlarındaki yükselişin durma noktasında sağlanan vergi avantajlarının çok fazla etkili olmadığı anlaşılmaktadır. Zira faiz oranları hala artmaya devam etmektedir. Faiz oranlarının yükselmesinde dünyada yaşanan ekonomik ve siyasi konjonktüründe etkili olduğu göz ardı edilmemelidir. Mevcut koşullarda dünya ekonomisindeki artan riskler ve belirsizlikler de faiz oranlarının artmasında etkili olmaktadır. Türkiye’de sağlanan vergi avantajlarına rağmen faiz oranlarını hala artmaya devam ediyor olması, uluslararası ekonomik konjonktürden kaynaklanan nedenlerle açıklanabilir.

Döviz tevdiat hesapları faiz oranlarına bakıldığında ise, uygulanan vergi indirim politikalarının etkili olduğu anlaşılmaktadır. Tablo 3’ten Ağustos ayında hızlıca artan döviz tevdiat hesabı faiz oranlarının eylül ayından itibaren düşmeye başladığı gözlemlenmektedir.

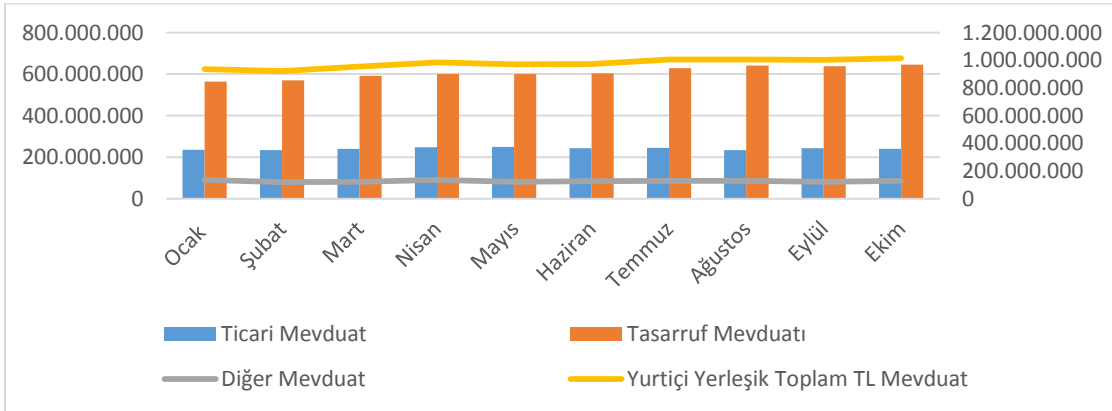
Tablo 3: Türkiye’de 2018 Boyunca Döviz Tevdiat Hesabı Faiz Oranlarının Seyri

Kaynak: <http://www.sbb.gov.tr/temel-ekonomik-gostergeler/#1539970123300-b0aebfc4-3e3b>, adlı adresten alınan verilerle tarafımızdan oluşturulmuştur.

Tablo 4 TL cinsinden toplam mevduatın seyrini vermektedir. Tasarruf mevduatında aylar itibariyle sürekli bir artışın olduğu, ancak ticari mevduatın ağustos ayında azaldığı sonra ise bir artış eğilimine girdiği gözlemlenmektedir. Yerleşiklerin mevduatında ise ağustos ayında azalmanın olduğu ancak sonrasında tekrar artış eğilimine geçildiği gözlemlenmektedir.

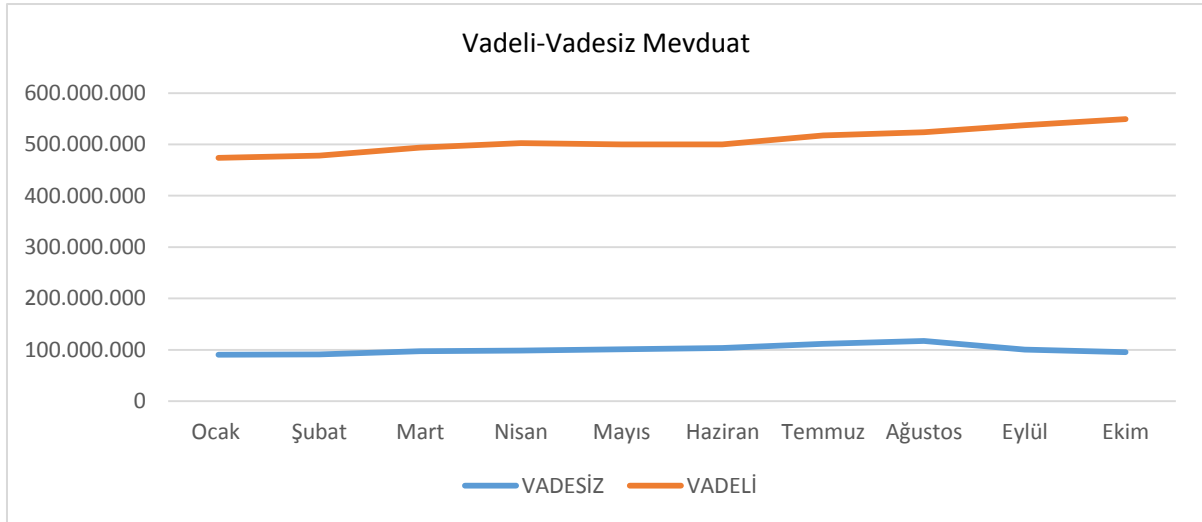
Tablo 4: Toplam Mevduat Ve Türler İtibariyle Dağılımı

Kaynak: <http://www.sbb.gov.tr/temel-ekonomik-gostergeler/#1539970123300-b0aebfc4-3e3b>, adlı adresten alınan verilerle tarafımızdan oluşturulmuştur.

Konuya vadeli-vadesiz mevduat açısından bakıldığında ise vadesiz mevduatta ağustos ayından itibaren bir azalma söz konusu iken vadeli mevduatta artışın devam ettiği gözlemlenmektedir (Tablo 5). Özellikle vadeli mevduatın artması, vade uzadıkça artan vergi indirimleriyle açıklanabilir.

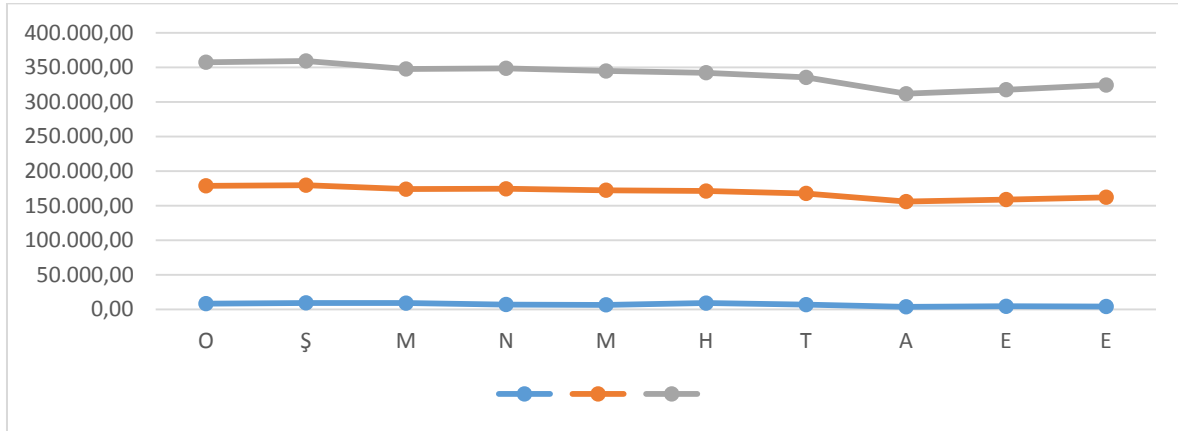
Tablo 5: Vadeli-Vadesiz Mevduattaki Değişim

Kaynak: <http://www.sbb.gov.tr/temel-ekonomik-gostergeler/#1539970123300-b0aebfc4-3e3b>, adlı adresten alınan verilerle tarafımızdan oluşturulmuştur.

Döviz tevdiat hesaplarındaki değişim Tablo 6'dan gözlemlenebilir. Bankalararası döviz tevdiat hesapları az da olsa azalırken yurt içi yerleşikler ile diğer döviz tevdiat hesaplarının artmaya devam ettiği gözlemlenmektedir. Bu olgu, özellikle yerleşiklerin hala risk algısının devam ettiğini göstermektedir.

Tablo 6: Döviz Tevdiat Hesaplarındaki Değişim

Kaynak: <http://www.sbb.gov.tr/temel-ekonomik-gostergeler/#1539970123300-b0aebfc4-3e3b>, adlı adresten alınan verilerle tarafımızdan oluşturulmuştur.

4-SONUÇ

Türkiye'de 2018 yılı hem ekonomik hem de dış politika açısından çalkantılı geçmiştir ve bu çalkantılı ortam hala devam etmektedir. Özellikle ağustos ayından itibaren ABD ile yaşanan siyasi kriz, yurt içinde risk ve belirsizlik olarak algılanmıştır. Bu algının bir sonucu olarak döviz kuru, faiz oranları ve enflasyon hızlı bir yükselme trendine girmiştir. Böyle bir ekonomik sorunla mücadele için siyasi otorite çeşitli önlemler almıştır. Bu önlemlerden birisi de döviz talebi kısmak, bankalarda TL cinsinden tasarrufları artırmaktır.

Bahsedilen amaçları gerçekleştirmek için döviz tevdiat hesaplarının ve döviz cinsinden katılım bankacılığı hesaplarının getirilerine uygulanan gelir vergisi kesintileri artırılmıştır. TL

cinsinden mevduat hesaplarıyla TL cinsinden katılım bankacılığı hesaplarının getirilerine uygulanan gelir vergisi kesintileri ise azaltılarak oldukça avantajlı bir fırsat sunulmuştur. Öte yandan bütün bu hesaplarda vade uzadıkça vergi oranları düşürülmüştür.

Uygulanan bu vergi teşvik politikasının sonucunda eylül ayından itibaren döviz kurlarının düşme eğilimine girdiği, TL cinsinden mevduatlarda artışın olduğu, vadeli mevduatta artışın olduğu gözlemlenmektedir. Bu açıdan bakıldığında uygulanan politikanın olumlu olduğu söylenebilir. Ancak döviz tevdiat hesapları ve faiz oranları ise azalmamış, tersine artmaya devam etmiştir. Sonuç olarak genel itibariyle uygulamaya konulan politikanın Türkiye ekonomisi açısından olumlu sonuçlar doğurduğu söylenebilir. Ancak bu politika sadece eylül-ekim ve kasım aylarında açıla hesaplarla sınırlı tutulmuştur. Politikanın başarısı açısından bu sürenin uzatılmasında yarar vardır.

5-KAYNAKÇA

Ağcakaya, Serpil-Ökkeş Yücel; **Küresel Ekonomik Krizlere Panoramik Yaklaşım**, Kriz, Disiplinler arası Bir İnceleme, Editörler, Serpil Ağcakaya, Bilge Afşar, Süleyman Öğrekçi, Ekin Basım Yayım Dağıtım, 2016.

Akdoğan, Abdurrahman; **Kamu Maliyesi**, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 13.Baskı, Ankara 2009.

Candan, Güzide Tatar-Volkan Yurdadoğ; **Türkiye’de Maliye Politikası Aracı Olarak Teşvik Politikaları**, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 27, Mayıs 2017.

Şen, Hüseyin-İsa Sağbaş; **Veri Teori ve Politikası**, Arıkan Yayınları, Gözden Geçirilmiş 3. Baskı, Ankara Ekim, 2017.

TC Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Temel Ekonomik Göstergeler, <http://www.sbb.gov.tr/temel-ekonomik-gostergeler/#1539970123300-b0aebfc4-3e3b>,

Ünsal, Hilmi; **Küresel Finansal Kriz Sürecinde Uygulanan Vergi Politikaları ve Türkiye Uygulaması Açısından Bir Değerlendirme**, Kriz, Disiplinler arası Bir İnceleme, Editörler, Serpil Ağcakaya, Bilge Afşar, Süleyman Öğrekçi, Ekin Basım Yayım Dağıtım, 2016.

22/7/2006 Tarihli ve 2006/10731 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararının Eki Kararda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Cumhurbaşkanlığı Kararı,